

Slovanská knihovněda. VI. (1947). 1—4. Vydává Knihovnědná společnost v Praze. Red. ZD. V. TOBOLKA. Praha 1947. „Orbis.“ Tisk. Státní tiskárna. 144 + 2 str., 1 t. 8°.

Majdnem egy évtizednyi szünet után jelent meg újra a „*Slovanská knihovněda*“¹ hatodik évfolyama. Célja hármass. Művelni akarja a bibliozófia mindhárom ágát: a bibliológiát, bibliográfiát és a bibliotekenómiát. Elsősorban szláv vonatkozásban, azonban nem hagyja figyelmen kívül a nem-szláv népek könyvészeti irodalmát sem (3).

A „*Slovanská knihovněda*“ részünkre hasznos segédeszköz lesz ahhoz, hogy főbb vonásaiban betekintést nyerjünk a szláv népek könyvészeti kérdéseibe. A jelen számban értékes tanulmányt találunk FR. HORÁKtól, *O popisu starých tisků*² (41—50) címmel, amelyben a ZD. TOBOLKA által a régi-cseh nyomtatványok leírására kidolgozott szempontokat és gyakorlatban elért eredményeit ismerteti. TOBOLKA a régi-cseh nyomtatványok alsó és felső határát 1501 és 1800-ban határozta meg. A művek leírásánál négy részt különböztet meg. Az első a t. k. bibliográfiai lejegyzés, második a szöveg leírása, harmadik a nyomtatvány tipológiai és grafikai elemzése és a negyedik rész a műről szóló irodalom. TOBOLKA rendszerét a lelkiismeretes, kimerítő leírás és az eredetihez való hűség jellemzi. Munkáját a „*Knihopis českých a slovenských tisků... Díl II. Tisky z let 1501—1800.*“³ c. műve dícséri.

A „*Slovanská knihovněda*“ e száma több cikket közöl a szláv könyvtárak jelenlegi állapotáról. Egyrészt ismertetik a háború által elszenvedett károkat, másrészt meg az új életet jelentő munkálkodásokról számolnak be. A tájékoztatásból kitűnik, hogy Csehország könyvtárai t. k. nem is szenvedtek háborús kárt. A brünni (morvaországi) Országos és Egyetemi Könyvtárnak volt egyedül háborús vesztesége.

Eltűnt a Comeniana-gyűjtemény 30 kötete, néhány régi nyomtatvány és a XVIII—XIX. századi „*Zednářská knihovna*“⁴ 36 kötete (DR. M. STEPPANOVÁ, *Zemská a universitní knihovna v Brně po válce.*⁵ 121—124). A prágai Klementinum-ban lévő Nemzeti és Egyetemi Könyvtár a jugoszláv könyvtárak elpusztulása és a német könyvtárak szlavikáinak a megtizedelése után szükségesnek látja, hogy könyvtára eddig szegényes szláv anyagát tervszerűen kibővítsé. E célból kapcsolatot létesített a moszkvai Állami Lenin Könyvtárral és a varsói Nemzeti Könyvtárral (JOS. BEČKA, *Slovanské poslání Národní a universitní knihovny v Praze.*⁶ 58—63). Hasonló kérdésekkel foglalkozik MIR. HERMAN, *Slovanské oddělení pražské městské knihovny*⁷ 63—66) c. cikke is. Prágában egyedül veszteség a „*Horniková lužicko-srbská knihovna*“⁸ érte, amely könyvválománának körülbelül a felét elveszítette. Épségben maradt a Budyšin-ben lévő „*Matica srbská*“^{9a} könyvtára. Most van folyamatban ugyancsak Budyšin-ben

¹ Szláv Könyvtudomány.

² A régi nyomtatványok leírása.

³ A cseh és szlovák nyomtatványok bibliográfiája. II. rész. Nyomtatványok az 1501—1800. évekből.

⁴ Szabadkőműves Könyvtár.

⁵ A brünni Országos és Egyetemi Könyvtár a háború után.

⁶ A prágai Nemzeti és Egyetemi Könyvtár szláv hivatása.

⁷ A prágai Városi Könyvtár szláv osztálya.

⁸ Hornik Lužicei Szerb Könyvtára.

^{9a} A Szerb Matica.

a luzsicei szorbok központi országos könyvtárának a kiépítése (A. CISAROVÁ-KOLÁŘOVÁ, *Luzice a její knihovny*.⁹ 103—104).

A szláv államok közül Jugoszlávia könyvtárait érte a legnagyobb háborús csapás. 1941-ben teljesen elpusztult Belgrádban a Nemzeti Könyvtár. A tűz martaléka lett 350.000 mű (500.000 kötet), 4000 folyóirat (1768-tól kezdve), 1800 újság, 1800 régi nyomtatvány és sok ősnymtatvány. Ezek között pusztult el az első nyomtatott horvát könyv is, az 1483-ból való *Missale* és az első szerb Abécéskönyv 1597-ből. Elégett sok XII—XIX. századi történeti dokumentum is. Porrá égtek a könyvtár legértékesebb emlékei is, mint a XII. és XIII. századi kódexek, közöttük a *Nomokanon* kézírata. Ezenkívül sok minden egyéb. A belgrádi Nemzeti Könyvtár Jugoszlávia s egyúttal a Balkán leggazdagabb könyvtára volt. Ma már erős ütemben folyik az új Nemzeti Könyvtár újjáépítése. A belgrádi Egyetemi Könyvtár nem szenvedett háborús kárt. A laibachi Nemzeti és Egyetemi Könyvtárnak viszont jelentős vesztesége volt. Elégett kézikönyvtárának kb. 60.000 kötete, tárgyi katalógusa és az egész 1922—1939. évi szlovén könyvtermés. A könyvtárban épségben megmaradt a XI. századból való *Codex suprasliensis*. Elveszett a maribori *Študijska knjižnica*¹⁰ 50.000 kötetének nagy része is. Jugoszláviának legnagyobb könyvtára ma a *Sveučilišna knjižnica* Zágrábban. A háború után hozták létre ugyanitt a Nemzeti Könyvtarat is. Nemzeti könyvtárat alapítottak ezenkívül a montenegrói köztársaságban, Szarajevóban, Bosznia és Hercegovina és Szkoplje-ben, Macedónia fővárosában is. Az Állami Múzeum könyvtárát egyesítik a Balkáni Intézet könyvtárával, mi által e könyvtár Balkán történeti kutatásának egyik legfontosabb könyvtára lesz (DR. V. ZÁVADA, *Jihoslovanské knihovny po válce*.¹² 50—55). Jugoszlávia könyvtáraiban nyüzsgő élet kezdődött. Megindult a bibliográfiai munka is. Mivel azonban a multban Jugoszláviában a bibliográfiai munkák megszervezését úgyszólván teljesen elhanyagolták, most találunk ugyan területenként önálló kezdeményezéseket, azonban az egész állam területére kiterjedő bibliográfiai intézetet még nem szervezték meg (OTON BERKOPEC, *Bibliografická práce v Jugoslávii*.¹³ 55—58).

A háború nem kímélte meg a lengyelországi Lemberg (Lwów)-ben elhelyezett Ossolineum-ot sem. 1943-ban bombatámadást érte a gyűjteményt. Ez nem tett még kárt a könyvtárban, azonban mikor Alsó-Sziléziába szállították a könyvtár értékesebb részét, az ott nagyobbbrészt el is pusztult. 1944 felében az Ossolineum-ot az Ukrán Tudományos Akadémia vette birtokába, és a lengyelekkel való megegyezés alapján felosztották a könyvtár anyagát egymás közt, a szerint, amint valamit lengyel vagy ukrán vonatkozású anyagnak minősítettek. Az Ossolineum-ot most Wroclaw-ban helyezték el. (FR. PAJACZKOWSKI, *Ossolineum we Wrocławiu*,¹⁴ 1947 nyomán JOS. B(Е)КА 120.). — A „*Slovanská knihovněda*“-nak a *Zprávy*¹⁵ feliratú rovatában arról szerzünk tudomást, hogy 1946-ban Łódźban a moszkvai könyv-intézet mintájára megalakították a „*Könyv* Lengyel Állami Intézet”. Ez tudományos kutatóintézet, az egész állam területére kiterjedő dokumentációs, kutató, tervező, tanácsadó központtal

⁹ Luzsice és könyvtárai.

¹⁰ Diák Könyvtár.

¹¹ Egyetemi Könyvtár.

¹² A jugoszláv könyvtárak a háború után.

¹³ A bibliográfiai munkásság Jugoszláviában.

¹⁴ Ossolineum Wroclaw-ban.

¹⁵ Hírek.

és felöleli magában a könyvészet valamennyi ágát ([LIBOR] MR[AZE]K, *Polský státní institut knihy*.¹⁶ 127). JULIE WEINGARTOWÁ (*Desetinné třídení*.¹⁷ 127) még arról számol be, hogy a Szovjetunióban kezdik elhagyni a decimális osztályozási rendszert, és amint az egy 1941-ben Kiebben megjelent *Rabota silskoi biblioteki*¹⁸ című munkából kitűnik, a decimális osztályozási rendszert a polgári tudósok világszemléleti kifejezésének tekintik. Felosztási rendszere nem felel meg a tudományok mai fejlődésének, s a könyvtárak csak ideiglenesen használhatják, amíg marxi-lenini elveken nyugvó, új könyvosztályozási rendszerrel nem helyettesítik.

KIRÁLY PÉTER.

Annual Report of the Liberation of Congress for the Fiscal Year Ended June 30, 1945. Washington 1946, United States Government Printing Office. 233 l.

Az Egyesült Államok Kapitólumával szemben emelkedő gránit épületóriásban elhelyezett Kongresszusi Könyvtár évi jelentése nem sablonos, száraz beszámoló, hanem ezen túlmenőleg a hatalmas méretű, minden irányú kutatásra berendezett könyvtár munkájának érdekfeszítően izgalmas, filmszerű elevenség-gel pergő bemutatása. A *Library of Congress* nem kimondottan nemzeti könyvtár. Gyűjtőköre nincs oly szűkre szabva, mint hazai könyvtárainké. Szenegáltól Grönlandig és Ecuadortól Új-Zélandig minden ország, minden nyelv képviselve van a könyvtár gyűjteményeiben. Francia vasúti térképek éppúgy fellelhetők, mint akár az indián katonák frontújságja. Spanyol hírlapok, légifelvételek, mikrofilmek, sőt hangosfilmek is egyaránt találhatóak a könyvtárban.

Az 1939-től 1944-ig tartó átszervezés után a Kongresszusi Könyvtár jelenleg öt osztályból (*department*) áll: szerzeményosztály (*acquisitions department*), felvilágosító osztály (*reference d.*), feldolgozó osztály (*processing d.*), jogi könyvtár (*Law Library*) és „Copyright Office”. A könyvtárnak anyagi nehézségekkel nem kell megküzdenie, s így nem is csodálkozhatunk azon, hogy az 1945. június 30-ával lezárult költségvetési évben az egyes gyűjtemények 2,336.293 darabbal szaporodtak (kéziratokat, térképeket, mikrofilmeket, hangosfilmeket, köttákat, fonográfhengereket és lemezeket, fotónegatívokat, másolatokat és plakátokat beleszámítva), s ezzel a könyvtár állománya 24,923.337 darabra emelkedett.

Az állomány növekedésének ez a lendülete a könyvtár minden osztályától egyformán nagy kapacitást kíván. Az ilyen nagyarányú könyvtárgyarapítás különösen a szerzeményosztály kitűnő szervezetségét mutatja, mely a megvenni, cserélni kívánt anyagot a többi osztály közreműködésével összeállítja s beszerzéséről gondoskodik. A belföldi megjelenésű könyvekre a kötelepéldányszolgáltatás következtében nincs sok gond, a külföldi könyvek megszerzése pedig minta-

¹⁶ Lengyel Állami Könyvtézet.

¹⁷ A decimális osztályozás.

¹⁸ A falusi könyvtárak munkássága.

¹ A gyarapodás önálló művekben 572.821, sorozatokban 857.212, hírlapokban; folyóiratokban 389.634, kéziratokban 139.287 darab volt. E számok a tisztá gyarapodást jelzik. Pl. sorozatokból 1,322.320 darab jött be, ugyanakkor viszont 465.108 került ki a könyvtárból. Az új szerzemények nagy száma érthetővé válik, ha tudjuk, hogy a könyvtárnak az állam által megszavazott 1945. évi dotációja kb. 5 millió dollár volt. A tényleges bevétel azonban ennek az összegnek többszöröse (l. a jelentés végén levő költségvetést).